

A szív megértése (1)

Lekció: Lk. 4.14-21 / Textus: Példabeszédek és Zsolt 34.19

2013. jún. 2.

Textus: Péld. 4.23, 4.30, 12.25, 13.12, 15.13, 15.15, 18.14, 20.9, 14.10, 14.13, 15.11, 17.3

A Példabeszédek könyvből olyan bölcsmondásokat olvastunk, amelyeket ma a „népszerű pszichológia” kategóriába sorolnának. Ezeket a háromezer éves, kiérlelt megfigyeléseket, megpróbált életbölcseket, súlyos élettapasztalatokat az kapcsolja össze, hogy mindegyik a szívről, az ember bensőjéről szól. Az üzenet lényege: ha bölcs szeretnél lenni, értened kell, hogyan működik az emberi szív. Ennek megértése segít az önismeretben, ami nélkül nincs bölcsesség, és ez az alapja annak is, hogy más emberekhez jól viszonyulj. Továbbá ez fog elvezetni a bölcsesség és élet forrásához, Istenhez. Ma „Az emberi szív megértése” cím alatt ezeknek a bölcs mondásoknak a magunkra vonatkoztatott üzenetét keressük, míg a következő alkalommal arról fogok beszélni, hogy mit jelent mindez arra nézve, ahogy mások mellé, sebzett szívű emberek mellé állunk. Lássuk hát, mit tanítanak a bölcsmondások 1. A szív prioritásáról, 2. A szív sebzett voltáról, és 3. A szív megismerésének titkáról.

I. A szív prioritása

„Minden féltve őrzött dolognál jobban óvd szívedet, mert onnan indul ki az élet.” Ez a Példabeszédek könyvének egyik legismertebb mondata, felszólítása. A bölcsességirodalomban a „szív” az ember központi szerve. Van, hogy – számunkra nyugati emberek számára érdekes módon – csak az értelmet jelenti (a Bibliában a „szív” nem az érzelem, szemben a „fej”, ami lenne az értelem), de ennél gyakran többről van szó. A „szív” a bensőnk, a lényünk középpontja, ami irányít, ami meghatároz, amibe beletartoznak vágyaink, érzelmeink, attitűdünk, akaratunk, értelmünk. Ezt láttatja úgy a szerző, mint a forrást, amelyből életadó víz fakad fel. Sok minden van, amit őrzünk, féltünk – akár tárgyról van szó, akár olyan személyről, akit szeretünk, akár valamely tulajdonságunkról, vagy elért eredményeinkről, vagy arról, ahogy mások látnak minket – de mindezeknél jobban kell(ene) őriznünk a szívünk. A bensőnk, az életünk irányító központját, a gondolatainkat, a belső képeinket, az intellektuális világosságunkat, az érzelmi egyensúlyunkat, működőképes akaratunkat, mert mindent ez határoz meg. Ami bent van, az megy ki... Ami belül történik, az süt át mindenre, amit mondunk, teszünk, ahogy emberekre, helyzetekre reagálunk. Annyira igaz ez, hogy a testi egészségünk is ezen múlik: *„A szelíd szív élteti a testet, az indulat viszont rothasztja a csontokat.”* A szelíd szív, a nyugodt szív, a biztos, szilárd benső élet a testnek, de az indulat, irigység tönkretesz. Nem kell mindennek belátásához különösebb bölcsesség; mindannyian tudjuk, akár magukat kereszténynek, akár keresőnek vallók, hogy a belső életünk, a „lelki békénk”, az érzelmi és értelmi egészségünk mindennek az alapja. Mindennél fontosabb. Mégsem ilyen egyszerű ez, hiszen a szívünk, amit védenünk, óvnunk kell, sok ellenségnek kitett. Sőt, nemcsak kitett, hanem meg is sebződött.

II. A szív sebzett voltáról

Nem elég tehát, ha tudjuk, fontos őrizni, védeni a szívünk; ismernünk is kell. Ismernünk kell szívünk sebzettségét és ebből fakadó korlátait. Őt dologról beszélnek igéink, amelyeket a „szív sebzettsége” kifejezés alá soroltam: aggodalom, beteljesületlen vágyak, rosszkedv, összetörtség, és bűn.

„Aki aggódik szívében, az levertté lesz, a jó szó viszont felvidítja.” A szív egyik ellensége, amely beléfurakodik és megmérgezi, az aggodalom, a félelem. A legtöbbünk szívének teljesen normális működése az aggodalom – és itt nem az egészséges és szükséges félelmet nevezem „normálisnak”, hanem arra utalok, hogy szinte nincs olyan ember, akit ne húzna le olykor-olykor, vagy éppen folyamatosan az aggodalom. Az aggodalom „levertté tesz” – az e kifejezésben szereplő kép a verem. A túlzott aggodalom a szív sebzettségére mutat. Az ilyen ember híjával van a biztonságnak, a reménynek, az egészséges magabiztosságnak, és ezért olyan, mintha egy mély verembe lenne zárva. Az aggodalom megbénít és bezár. A jó szó felemel – de erről majd legközelebb beszélünk többit.

„A hosszú várakozás beteggé teszi a szívet, de a beteljesült kívánság az élet fája.” Nyilvánvaló lélektani tényről fogalmaz meg a mondás. A szív egy idő után nem tud reménykedni, nem tud várni, nem tud újra és újra elrugaszkodni, ha a cél, a vágy, az álom soha nem tűnik elérkezni. Az ember bensője sokra képes és sokat bír, újra indul, és újra remél, de a bölcs tudja, hogy ez nem vég nélküli. Ami soha nem érkezik el, az beteggé tehet (ez a mondás nem foglalkozik azzal, hogy a hiábavaló vágyakat elválassza az Isten szerintiétől – lélektanilag mindkettő ugyanúgy hathat). Ezzel szemben a beteljesült kívánság az élet fája, azaz lélektani értelemben megújít, felfrissít. Kommentátorok szerint ez a mondás egyrészt türelemre int és meg akar óvni: őrizd a szíved, vérted fel magad a tudással, hogy Isten tervei gyakran lassabban bontakoznak ki, mint szeretnéd. A beteljesületlen várakozás feletti úr vagy fájdalom odafordít ahhoz, aki mindennek idejét megszabja. Másrészt ez a mondás arra is figyelmeztet, hogy ne játszadd, ne szórakozz mások reménységével. Mi az, amiben te valakinek a beteljesületlen reménységét – akár nem is rosszindulattal - fenntartod, miközben soha nem töltöd be? Lehet ez egy „féloldalas kapcsolat”, amelyben párod arra számít, hogy te hosszútávon gondolkodsz, neked azonban eszed ágában sincs, egyszerűen csak „jó neked úgy, ahogy most van.” Lehet bármiféle más ígéret, avagy ráutaló magatartás, ami mást jelent neki, mint neked. Ne játssz más szívével, reménységével!

Egy másik nagy téma az örvendező, vidám és a bánatos, rosszkedvű szív témája. „Az örvendező szív megszépíti az arcot, a bánatos szív pedig összetöri a lelket.” Először újra egy pszichoszomatikus megfigyelés: akinek a szíve könnyű, boldog, annak megszépül az arca, azaz a szív öröme kisugárzik. A bánatos, vagy inkább sebzett szív azonban összetöri a lelket. Ezért mindenki felelőssége, hogy minek enged teret a szívében. A következő bölcsmondás rámutat arra, hogy ebben a kontextusban az öröm és a rosszkedv, mint amelyek a szívből eredeznek, mindenre kihatnak: „A csüggedőnek mindig rossz napja van, a jókedvűnek pedig mindig ünnepe.” Az uralkodó hangulatod formálja, alakítja az egész személyiséged, sőt, minden tapasztalatod. A rosszkedvű szív mindent szürkévé fest, a jókedvű mindent megszínez. Megrendítő ennek ereje és valósága, amikor egy-egy ember életének végére tekintünk. Jákób így foglalja össze életét: „Vándorlásom éveinek a száma százharminc esztendő. Életem rövid

volt, tele rossz napokkal. Nem értem el atyáim vándorlása éveinek a számát...” (1Móz. 47.9) Pál apostol pedig így beszél: „Mert én nemsokára feláldoztatom, és érkezett az én elköltözésem ideje. Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam, végezetre eltételek nekem az igazság koronája, amelyet megad nekem az Úr, az igaz bíró ama napon; de nemcsak énnekem, hanem mindazoknak is, akik várva várják az ő megjelenését.” (2Tim. 4.6-8) Egyikük élete sem volt könnyű és egyszerű. Mindketten Istennel jártak. Mégis, két különböző hang szólal meg...

Aggodalom, beteljesületlen várakozás, mindent elborító csüggedés, rosszkedv – mind mind a sebzett szívről beszélnek. Van azonban egy olyan mondás, ami még mélyebbre vezet: „Az ember lelke elviseli a szenvedést, de ha a lélek összetörik, azt el lehet-e hordozni?” A lélek itt az ember lélektani értelemben vett teljessége, és mint ilyen, nem áll távol attól a „bensőtől”, amiről eddig, mint szívről beszéltünk. Ez a mondás arról beszél, hogy a lélek/a benső az, aminek erejével elhordozzuk a test betegségét, vagy más szenvedéseket, a lélek a támasz eszköze. De ugyanez a lélek, ha összetörik, elhordozható-e még? Nincs másik lélek helyette, ha az ember bensője, életereje, hajtómotorja leállt, ha kifogyott minden energia és reménység, akkor azt a lelket ki vagy mi hordozza? Ki vagy mi viszi tovább? Ha a lélek az, ami él, ami továbblendít, mi történik akkor, amikor összetörik? Ez az elhordozhatatlan összetörtség állapota. A Példabeszédek bölcsje megfigyel, summáz, és tanít. Tudja, hogy van ilyen állapot, amely messze túlmutat a sebzett szívről eddig elmondottaknál.

És végül annak, aki ismerni akarja az emberi szívet (a saját szívét), tudni kell még valamit: „Ki mondhatja: tisztán tartottam szívemet, tiszta vagyok, nincs vétkem?” Hogy jön ez ide? – feszül többekben, hiszen a sebzett és a bűnös egészen más megközelítések. A „sebzett” lélektani kategória, amelyben a hangsúly azon van, hogy áldozat vagyok, a „vétkes” azonban teológiai, amelyben egy abszolút mérce előtt állok. Érthető, hogy könnyebb (és jobban is esik) belátni sebzettségünk, mint elismerni vétkünket. Lélektanilag könnyebb az első, mint második. Valamint a sebzettség olyan kategória, amiről sok szó esik ma, amelyre nyitottak vagyunk, de a „bűnös” veszélyesen ódivatúnak tűnik. De a Példabeszédek bölcsében azért erős a bűn ismerete, mert számára Isten valóságos, élő és mindenható Úr. És tudja, hogy van, amikor a sebzett szív vezet bűnbe, és van, amikor a bűn miatt sebesül a szívünk. Számára nincs két kategória.

Ha bölcs akarsz lenni, értened kell az ember szívét, ismerned kell önmagad szívét, elveszettségét és sebzett voltát. Mit látsz ma a sebzett szív tükrébe nézve? Aggodalom? Beteljesületlen várakozás, ami megbetegít? Rosszkedv vagy jókedv? Összetört lélek? Bűn? Légy őszinte magaddal!

III. A szív megismerésének titka

Ki ismeri a szívet? Ki érti meg az embert? Ki tud együttérezni? A szív megismerésének két titkáról beszélnek igéink.

Az első, hogy az ember szíve, végső értelemben, magányos és elszigetelt: „A szív ismeri a maga keserűségét, és örömébe sem avatkozhat idegen.” Ez a mondás arra tanít, hogy senki sem tudja, hogyan érez igazán a másik ember, valamint senki sem tudja teljesen megosztani, a legteltesebben mértékben kifejezni és átadni a maga érzéseit, a maga lényét. A szív másokkal való megismertetésének korlátja van – miközben annyira vágyunk arra, hogy

teljesen megértsenek, vagy ha nem is értenek, de hogy teljesen megoszthassuk magunkat. De mind a keserűségünk, mind az örömünk, végső értelemben, csak a miénk. Ez nem jelenti, hogy nincs jelentősége annak, hogy valaki képes-e megosztani az érzéseit, hogy nem számít, van-e barátunk, párunk, akivel bensőséges kapcsolatban lehetünk, hogy ne lenne óriási – és gyógyító! – értéke a jó kapcsolatoknak. De ha magunkra nézve gondoljuk meg ennek a bölcsmondásnak a jelentését, akkor meg kell értenünk, hogy van a lényünknek egy része, amely magányos – és mindig magányos marad. A következő mondás pedig – más mellett - erre is rámutat: *„Nevetés közben is fájhat a szív, és az öröm vége is lehet bánat.”* Mert megmutatsz valamit magadból, ami akár valóságos öröm, de ki tudja, hogy annak a mélyén, még akkor is, ott is, ott van valami árnyék? Ki tudja az emberi szív összetett és árnyalt voltát átadni valaki másnak – akinek szíve ugyanolyan összetett és árnyalt? Ha bölcs vagy, el kell tudnod engedni, hogy valaki teljesen, tökéletesen megértsen, minden rezdülésed ismerje és átérezze. Ha bölcs vagy, tudnod kell, hogy van egyfajta magány, inkább elszigeteltség, ami senki másé, csak a tiéd. Ha bölcs akarsz lenni, senkitől sem várhatod azt, amit nem adhat meg; senki sem lehet sebzett szíved értője és hiányai pótlója. És ezért együtt tudsz élni azzal, hogy nevetés közben is fájhat a szív... Ez a szív megismerésének egyik titka: tudniillik hogy megismerhetetlen az.

De mindjárt itt van a másik titok: Istennek mégsem megismerhetetlen. *„A halálnak és elmúlásnak helye is az ÚR előtt van, mennyivel inkább az emberek szíve!”* Valamint: *„Az ezüsthöz tégely kell, az aranyhoz olvasztókemence, de a szívek vizsgálója az ÚR.”* Van valaki, aki ismer, aki előtt mindaz nyilvánvaló, ami az ember szívében lakozik. Aki látja a halál és elmúlás helyét, azaz a föld alatti világ sötét és távoli helyeit, hogyan látná mindazt, ami az ember szívében van? Ő az, aki nemcsak ismer, hanem meg is vizsgál, meg is próbál, mi van bennünk. Vajon milyen ismeret ez, és mit kezdhetünk vele? Pusztán valami elméleti ismeret, vagy valami, ami ennél többet jelent? Hogyan ismeri az Úr az ember szívét?

Sokaknak kényelmetlenség érzést jelent(het) a gondolat: ha ő ismer, ha ő vizsgál, annak mi más lenne a tárgya, a lényege, mint mindaz, ami rossz, ami miatt szégyellni kellene az embernek magát – és ha ez így van, miért és hogyan lehet jó hír, hogy ő ismeri a szívünket? De Isten ismerete, ahogy ő megismer, ahogyan mi megismertetünk általa, az nem rólunk szóló (többnyire nem előnyünkre szolgáló) objektív információ, hanem Isten velünk való szeretetteljes együttlétele, együtt lakozása. A zsoltáros erről így vall *„Közel van az ÚR a megtört szívűekhez, és a sebzett lelkeket megsegíti.”* Közel van, itt van, veled van. Az ismeret együttlét, veled lét, velünk lét. Együttérzés („közel van”) és gyógyítás, szabadítás („megsegíti”). A sebzett szívet gyógyítja, az összetört lelket elhordozza. Hordozza az, aki így szólt nyilvános szolgálata kezdetén: *„Az ÚR Lelke van énrajtam, mivel felkent engem, hogy evangéliumot hirdessek a szegényeknek; azért küldött el, hogy a szabadulást hirdessem a foglyoknak, és a vakoknak szemük megnyílását; hogy szabadon bocsássam a megkínzottakat...”* Másképpen: *„bekötözzem a megtört szívűeket”* (Ézs. 61.1b). Jézusban jött az Úr közel, és Jézusban ismeri a szívünket, azaz benne vállal közösséget, és benne gyógyítgatja a sebeinket, a magányunkat, és az összetörtséget is. Mindezt pedig úgy, hogy ő *„a mi betegségeinket viselte, a mi fájdalmainkat hordozta. ... A mi vétkeink miatt kapott sebeket, bűneink miatt törték össze. Ő bűnhődött, hogy nekünk békességünk legyen, az ő sebei által gyógyultunk meg.”* (Ézs. 53.4-5)

Soha senki ilyen közel nem jött hozzád, mint Jézus – aki a Szentlélek által valóságosan itt van most is. Soha senki úgy nem érti magányt, mint az, akit az Atya is elhagyott a kereszten. Ezért vele teljesen megoszthatod magad. Soha senki nem állhat olyan hitelesen melléd az aggodalmak és félelmek vermében, mint az, akik a pokol és kárhozat mélységeit járta meg. Ezért rá vetheted terheid, elengedheted az aggodalmat, és bízatsz. Soha senki és semmi nem elégíthet úgy meg, nem lehet számodra úgy az élet fája, mint az, aki az isteni szerelemmel veszi körül szíved. Ezért szabad vagy arra, hogy átgondold álmaid és céljaid, hogy mit kell elengedni, és mihez kell még mindig ragaszkodni. Soha senki nem hozhat olyan örömet a szívedbe, mint az, aki minden rosszat, bűnt, keserűséget, bánatot és csüggedést legyőzve támadt fel a halálból az életre. Ezért minden reggel mondhatod magadnak, örülj szívem, mert veled van Jézus. Soha senki nem válaszolhat a kérdésre - *„Ki mondhatja: tisztán tartottam szívemet, tiszta vagyok, nincs vétkem?”*- csak egyedül Jézus, aki részesít tisztaságában. Ezért újra és újra elé jöhetsz bűnbánattal, hogy megtisztítson.

Amikor ez az Úr, Jézus ismer, amikor megismertetsz általa, amikor megismered és ismered őt, akkor kezd el ragyogni számodra a szív megismerésének titka. Akkor fakad fel az élet teljessége... és akkor lesz számodra benne és általa mindennapos valóság és lehetőség, amire a bölcs hív: *„Minden féltve őrzött dolognál jobban óvd szívedet, mert onnan indul ki az élet.”*

Lovas András